

125 DE ANI DE LA MARELE ACT ISTORIC

CÎNTECE REVOLUȚIONARE ȘI PATRIOTICE DIN PERIOADA ANULUI 1848

de GHEORGHE CIOBANU

Încă din antichitate, muzica a favorizat și stimulat stări de spirit militante. În afara unor consemnări laconice însă, privind instrumentele din care se sufla, nu ni s-a transmis nici un cîntec. De-abia pentru perioada medievală occidentală, apoi pentru secolele următoare, aflăm ce se cînta în unele confruntări sociale de către masele populare.¹⁾ Din istoria poporului român, știm din cronică că ostașii lui Ștefan cel Mare — de pildă — erau îndemnați la luptă prin sunete de „buciume și trîmbițe”.²⁾ Tradiția a păstrat însă pînă în timpul lui Dosoftei, autorul Psaltirei în versuri, și o cîntare *Faptă de Domnul Ștefan Vodă cel bun și mare*, pe care a consemnat-o:³⁾

*Hai frați, hai frați,
La năvală dați,
Țara v-apărați...*

Tot Dosoftei mai consemnează *Cîntarea precum se cînta în vremi din urmă după obicina taberei de protopopul hatmaniei*:

*Trei angeli de țară ne păstră hotară
Ș-a noastră năzuință, cea veche credință...⁴⁾*

Dar dacă aceste două cîntece ne-au parvenit, datorită iubirii de țară a luminatului cărturar care a fost Dosoftei Mitropolitul, nu știm, de pildă, absolut nimic despre cîntecele care au înflăcărat masele populare, ridicate împotriva împilării, sub conducerea lui Horia, Cloșca și Crișan. De-abia poetul popular ne-a păstrat în cîntecele sale amintirea lui Horia. Nici chiar de pe vremea Revoluției din 1821 nu ne-a rămas ce se cînta în timpul mărșăluirii maselor, sau a ciocnirilor care au avut loc. Cunoaștem istoria cîntecului *Mugur, mugurel*, care s-a bucurat de o circulație nebănuț de mare,⁵⁾ dar care nu are factură de marș, de cîntec care să înflăcăreze masele în timpul luptelor.

Dacă știm însă atît de puține lucruri despre ceea ce s-a cîntat în timpul luptelor de apărare a patriei, ca și al celor împotriva exploatării interne — cu excepția cîntecelor haiducești,

create și păstrate de popor —, din perioada Revoluției din 1848 ne-au rămas nu numai consemnări, referiri, ci și cîntece care au în-suflețit masele în lupta lor pentru eliberare națională și socială. Păstrarea acestor cîntece nu se datorează atît perioadei mai apropiate de zilele noastre, cît amploarei mișcării revoluționare, categoriilor sociale angrenate în luptă, și mai ales telurilor înalte pentru care s-a dezlănțuit Revoluția.

Înspingînd ideea că Revoluția din 1848 n-a fi avut „altă cauză decît voința întîmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană”, Nicolae Bălcescu afirmă: „Cauza ei se pierde în zilele veacurilor. Uneltorii ei sînt 18 veacuri de trude, suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși.”⁶⁾ Nu este cazul și nici locul să insistăm asupra adevărului conținut de spusele lui Bălcescu. Se știe însă că Revoluția din 1848 este continuarea celei din 1821. Mai ales cu începere din acest an, masele populare își dau tot mai mult seama de drepturile lor, iar intelectualitatea progresistă a vremii devine tot mai conștientă că poporul este totul. „Pînă în secolul al XVIII-lea — scria Mihail Kogălniceanu — prin poporul valah se înțelegea prințul, clerul și nobilimea.”⁷⁾ Iar în altă parte, tot el spune: „Pînă acum toți acei ce s-au îndeletnicit cu istoria națională n-au avut în priviri decît biografia domnilor, nepomenind nimic de popor, izvorul tuturor mișcărilor și isprăvilor, și fără care stăpînitorii n-ar fi nimic.”⁸⁾

Această optică nouă duce la îndreptarea atenției păturii intelectuale progresiste spre popor, a cărui creație și obiceiuri încep să fie cercetate tot mai mult, în scopul punerii lor la baza culturii naționale. Încă de la început se pune accentul în primul rînd pe ceea ce arăta măreția trecutului și acțiunea viguroasă a poporului; cu alte cuvinte, pe balade și pe cîntecele haiducești. Fr. Rouschitzki include în colecția sa *Cîntecul lui Bujor tîlhar*⁹⁾. În caietele publicate de J.A. Wachmann aflăm: „*Chanson populaire de brigand Gian și Air. Auditați*

d'un Gian ;¹⁰⁾ Henri (Ehrlich) include și el în colecția sa *Chanson du brigand (Gianulu)*¹¹⁾. Același cîntec — de data aceasta și cu text, așa cum își publică toate cîntecele — se află și la Anton Pann, pe lingă *Tunsul, Subt poale de codru verde și Mugur mugurel.*¹²⁾ În fine, C. Mikuli publică : *Cîntecul lui Darie, Bujor, Sub poale de codru verde și Ardet-ar focu, pămînt*, cîntec cu puternic conținut protestatar.¹³⁾

Literații vor culege, bineînțeles, mult mai multe texte ale unor asemenea cîntece, precum și texte de balade. Tot ei vor fi cei care vor scrie articole în care se preamărește muza populară și se subliniază importanța unor creații pentru cunoașterea trecutului și al luptei poporului împotriva exploatării.¹⁴⁾

Concomitent cu acțiunea de strîngere a creației populare, au apărut o serie de piese — unele în stil popular — în care se preamăreau faptele și amintirea marilor voievozi din trecut, mai ales ale lui Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. Ceva mai mult, apar balade în care personajul principal este un voinic din vremurile trecute, sau un haiduc, ca : *Andrei Popa* de V. Alecsandri ; *Bujor și Safta* de D. Gusti, etc.

Cu cit se apropia momentul declanșării Revoluției, cu atît tematica devenea mai variată, și accentele de revoltă mai puternice. Toate acestea au dus la formarea unei vii conștiințe naționale, la dezvoltarea sentimentului demnității umane, la o tot mai strînsă mobilizare a maselor populare. În aceste condiții, înțelegem de ce au apărut, în această perioadă, mai multe și mai variate cîntece revoluționare și patriotice. În mod cert, nu ni s-a transmis tot ce s-a creat și s-a cîntat de către mase. Nu cunoaștem nici un singur text mai vechi care să fi fost preluat și folosit în timpul revoluției. Toate textele cîntecelor pe care le vom vedea — și multe altele pentru care nu s-au compus, sau nu ni s-au păstrat melodii — au fost create în perioada de pregătire intensă a Revoluției sau chiar în timpul desfășurării acesteia.

Dar dacă textele se încadrează toate în perioada respectivă, melodiile pot fi încadrate în trei categorii distincte : a) anterioare Revoluției ; b) create, ca și textele respective, în timpul desfășurării acesteia ; c) create după înfrîngerea Revoluției, dar pe texte apărute în perioada anului 1848. Vedem în aceasta încă o dovadă că lupta n-a încetat.

Primul cîntec revoluționar pe care-l menționăm — fiind și primul care este atestat cronologic — este *Cîntecul sau Marșul lui Iancu*, sau și — cum i se mai spune după primul vers — *Astăzi cu bucurie, Românilor veniți*. Textul creat în 1842, aparține lui C. Negruzzi.¹⁵⁾ La început a avut ca titlu *Marșul lui Dragoș*, pentru că se referă la Dragoș Vodă, întemeietorul Moldovei. Într-o adunare a revoluționarilor ardeleni, care s-a ținut pe ziua de 1 Mai 1848 — cînd Transilvania era deja în fierbere — cîn-

tărețul N. Bengescu, care participa la ședință, a cîntat cu succes deosebit versurile :

*Astăzi cu bucurie
Românilor veniți,
Pe Dragoș în cîmpie
Cu toții-l însoțiți...*

pe o melodie din opera *Tancred* de G. Rossini¹⁶⁾ În perioada septembrie 1848 — iulie 1849, cînd masele populare române luptă sub comanda lui Avram Iancu, numele lui Dragoș a fost înlocuit cu cel al lui Iancu, și așa a rămas cunoscut pînă astăzi.

CÎNTECUL IANCULUI

*Astăzi cu bucurie,
Românilor veniți
Pe Iancu în cîmpie
Cu toți să-l însoțiți.
Spălați armele voastre.
Curînd să alergăm,
Din locurile noastre
Pe barbari s-alungăm*

*Marte zeule,
Marte bravule,
Cu noi să fii.
Și însuflețește
Și însuflețește
Pre ai tăi fii.*

Cîntecul s-a bucurat continuu de circulație în manuscrise, colecții muzicale, repertorii și cărți școlare.

Tot în Transilvania, și tot în luna mai a „furișului an 1848“ — cum îi spune G. Ucenescu — poetul Andrei Mureșianu era în căutarea unei melodii „după care să compue pentru acest an un sonet care să se cînte între amici“. După ce a ascultat o serie de melodii pe care i le-a cîntat G. Ucenescu, s-a oprit la melodia cîntecului *Din sîmul maicii mele*. În duminica următoare, A. Mureșianu a adus textul promis, care începea cu versul : *Deșteaptă-te Române...* „Îl probai puține rînduri — scrie Ucenescu în manuscrisul pe care ni l-a lăsat — și văzînd că în tot melosul este potrivit, l-am cîntat cu vocea mea tînără și puternică pînă la fine...

Din ziua aceea, cîntecul *Deșteaptă-te Române...* s-au făcut cel mai plăcut și mai familiar, iar eu eram poftit în toate părțile ca să-l cînt și să învăț tinerimea a-l cînta bine și regulat.¹⁷⁾ Textul a apărut la scurt timp după crearea lui, cu titlul : *Răsunet*.¹⁸⁾

RĂSUNET

Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte
În care te-adînciră barbarii de tirani!
Acum, ori niciodată, croește-ți altă soartă
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi în lume
Că-n aste vîni mai curge un sînge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fal-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian.

Înaltă-ți lata frunte și caută-n giur de tine,
Cum stau ca brazilii-n munte voinicii sute de mii;
Un glas ei mai așteaptă și sar ca lupii-n stîne,
Bătrîni, bărbați, junii, tineri din munți și din cîmpii.

Priviți mărițe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele-narmate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate, ori moartea strigăm toți!

Pe voi vă nimiciră a pismei răutate,
Și oarba neunire la Milcov și Carpați!
Dar noi, pătrunși la suflet de sfînta libertate,
Jurăm că vom da mîna să fim punerea frați!

O mamă văduvită de la Mihaiu cel Mare,
Pretinde de la fii-și azi mîna de-ajutor!
Și blăstăm cu lacrimi în ochi pe ori și care
În astfel de pericol s-ar face vinzător!

De fulgere și peară, de trăsnet și pucioasă,
Ori care s-ar retrage din gloriosul loc,
Cînd patria sa mama cu inima duiosă
Va cere ca să trecem prin sabie și foc!

N-ajunge iataganul barbarei Semi-lume,
A cărei plăgi fatale și azi le mai simțim;
Acum se vîră cnută-n vetrile străbune,
Dar martor ne e Domnul, că vii nu o primim!

N-ajunge despotismul cu-nțreaga lui robie,
Al cămui jug din seculi ca vitele-l purtăm;
Acum să încearcă cruzii, în oarba lor trufie,
Să ne răpească limba, dar morți numai o dăm!

Români din patru unghiuri, acum ori niciodată
Uniți-vă în cuget, uniți-vă-n simțiri;
Strigați în lumea largă că Dunărea-i furată
Prin intrigă și silă, viclene uneltiri!

Preoți cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Devisa-i libertate și scopul ei preasfînt;
Murim mai bine-n luptă cu glorie deplină
Decît să fim sclavi iarăși în vechiu-ne pămînt!

Melodia aparține lui Anton Pann.¹⁹⁾ Inițial a fost creată pentru o parte din poezia lui Gr. Alexandrescu, *Adio*, publicată încă în 1832.²⁰⁾ În afară de mărturia lui Iosif Naniescu că a primit melodia, în anul 1839, de la însuși Anton Pann,²¹⁾ cîntecul *Din sinul maicii mele*, text și melodie, figurează într-un manuscris în notație psaltică ce are indicat, la început, anul 1838. Manuscrisul a fost alcătuit de Inochentie Kitzulescu, tot bucureștean.²²⁾ Este o mărturie în plus că melodia a fost creată la București, cu atît mai mult cu cît nu se afla în nici un manuscris psaltic de altă proveniență decît muntească.

Datorită contactelor permanente dintre revoluționarii transilvăneni și cei din Muntenia și Moldova, cîntecul trebuie să se fi răspîndit peste tot. Dacă nu avem atestat acest lucru pentru Muntenia și pentru Moldova, credem că nu poate fi dubiu că s-a cîntat în Oltenia. G. Dem. Teodorescu afirmă că, în anul 1848, Anton Pann „lucra peste Olt pentru realizarea ideilor naționale și cînta triumful revoluției printr-un imn de care s-a vorbit în organele de publicitate ale epocii.”²³⁾ În afară de aceasta, Comisarul de propagandă Zăgănescu trimite un raport Ministerului Trebilor dinlăuntru al Țării Românești, în care se vorbește de ceremonie depunerii jurămîntului pe noua Constituție în orașul Rîmnicu-Vilcea, și unde se spune: „Într-acest pompos constituțiu aflindu-se și d-lui Anton Pann, profesor de muzică, împreună cu oțîva cîntăreți de aceeași profesie, au alcătuit o muzică vocală cu niște versuri prea frumoase, puse pe un ton național plin de armonie și triumfal, cu care a aprins entuziasmul de patrie în inimile tuturor cetățenilor.”²⁴⁾ Într-o deplasare pe care am făcut-o în vara anului 1964 în zona Rîmnicului-Vilcea am găsit la o călugăriță de la minăstirea Surpatele un manuscris autograf Anton Pann care conținea *Din sinul maicii mele*. Cînd melodia viitorului imn *Deșteaptă-te române* era cunoscută prin părțile vîlcene încă din 1840; cînd contactul dintre revoluționarii pașoptiști era permanent; cînd textul imnului s-a difuzat și prin tipar; cînd între data tipăririi și a depunerii jurămîntului pe Constituție la R. Vilcea trecuseră aproape două

luni — Raportul lui Zăgănescu este datat : 30 iulie 1848 —, și când însuși autorul melodiei, Anton Pann, se afla de față, nu credem că ne mai putem îndoi că la R. Vilcea s-a cântat *Deșteaptă-te Române*. În sprijinul acestei ipoteze mai vine faptul că melodia imnului apare, cu titlul *Ballade transylvaine*, la Viena în 1850, în colecția scoasă de Henri (Ehrlich).²⁵⁾ După propria-i mărturie, din prefața colecției, a trăit la București „mai mult de trei ani”. În 1840 este cercetat în legătură cu complotul organizat de mișcarea revoluționară condusă de Mitică Filipescu.²⁶⁾ Dacă este așa, înseamnă că cel mai târziu la începutul anului 1844 a părăsit țara. Includerea melodiei imnului revoluționar printre celelalte melodii culese pe timpul cât a stat la București nu poate fi explicată decât prin contactul autorului colecției cu revoluționarii români. Dacă această melodie a putut ajunge la Viena, a putut ajunge și la Rîmnicul-Vilcei, și chiar la București și Iași. Cîntecul s-a bucurat ulterior de circulație — pe aceleași căi — și mai mare decât precedentul. Explicația o găsim în faptul că, mai mult decât oricare altul, răspunde năzuințelor de libertate socială și politică a absolut tuturor românilor.

Supt o culme de cetate,
Plîng într-o singurătate — bis
Și-n obida mea cea mare
Vai ! vai ! strig soartei barbare — bis

Saltă și te sufletește,
Servilismul părăsește,
Măi Române, măi.

Prea tirană ești tu, soartă,
Ne-ndurată-n fapte foarte,
Căci româna națiune

PLÎNS-O CÎNTUL ROMÂNULUI ÎN ANUL REVOLUȚIONAR 1848

Supt o culme de cetate,
Plîng într-o singurătate — bis
Și-n obida mea cea mare
Vai ! vai ! strig soartei barbare — bis

Saltă și te sufletește,
Servilismul părăsește,
Măi Române, măi.

Prea tirană ești tu, soartă,
Ne-ndurată-n fapte foarte,
Căci româna națiune

O duseși la periciune.
Nu privi la apăsare,
C-o să scapi de subjugare.

Măi, Române, măi.

Tu pe ginta cea romană
Ai lăsat dureri și rană,
Ca în chinuri ea să piară
Fără nume-n a sa țară.
Ci le lasă-acestea toate
Că din clește te vei scoate

Măi, Române, măi.

Unde-i Ulpia Traiană,
Apulul și Patrusiana,
Servești, colina cetate,
Ce-s Italiei donate ?
Adu-ți și de-aceste-aminte
Că-s romane monuminte.

Măi, Române, măi.

Toate-acestea-s ruinate
De tirani, și sfărîmate,
Demonstrînd cu-a lor manie
A Romanilor glorie.
Dar noi viteji d-om fi
Iar la loc se vor zidi.

Măi, Române, măi.

Unde sînt acum eroii
Care s-au luptat ca leii,
Apărîndu-și dreptatea,
Patria și libertatea ?
Nu dormi, ci te trezește
Și te luptă voinicește
Măi, Române, măi.

Ei au fost și se trecură
Cînd ca bravi români căzură
Pe cel cîmp de bătălie,
Nu ca tine în sclavie !
Vezi ce bravi bărbați avurăm
Cînd de arme ne ținurăm ?

Măi, Române, măi.

România, vai, cum plînge
Că tiranul nu se frînge
Ci puterea își mărește,
Dreptul nostru-l mimicește !
Însă mai aveți răbdare
Pîn-la lupta cea mai mare.

Măi, Române, măi.

Plînge Patria și cere
De la voi, Români, putere.
Deci uniți-vă-n simțire,
Fiți eroi, aveți iubire
Și lucrați cu bărbăție
Pentru-a voastră-mpărăție.

Măi, Române, măi.

I. Buteanu

Cîntecul *Supt o culme de cetate* a apărut tot în Transilvania, cam în aceeași vreme, sau la scurt timp, cu cele precedente. Autorul textului este I. Buteanu, fost „tribun” al lui Avram Iancu, omorît în februarie 1849. Textul intitulat *Plîns-o cîntul Românului în anul revo-*

luționar 1848,²⁷ după ce amintește de strălucirea și eroismul străbunilor romani, îndeamnă la unire și la luptă pentru a învinge pe asupritori. Melodia este de origine populară, mult mai veche decât versurile. A circulat cu textul baladei lui *Pintea Viteazul*, erou popular mort în anul 1703 la asediul cetății Baia Mare.²⁸) Mai apoi a devenit cântecul haiducului *Bujor*²⁹), al lui *Iancu la Turda*³⁰), pentru a ajunge să vehiculeze în cele din urmă, de-alungul și de-a latul țării, tot felul de texte lirice.³¹)

Sub o culme de cetate n-a rămas însă circumscripționat doar în Transilvania, ci a trecut și în celelalte provincii românești. Pentru aceasta pledează includerea melodiei în colecția lui C. Mikuli,³²) care și-a făcut culegerile, în afară de Bucovina, la Iași și la București unde a dat concerte, prilej cu care și-a notat multe dintre piesele publicate.

Ucenescu ne-a păstrat, tot din perioada anului 1848, cântecul *Pandurul*.³³)

Nu se cunoaște autorul versurilor, dar sînt în metru popular, ceea ce ar putea să însemne că nu este vorba de un poet consacrat, ci de unul mărunț dar familiarizat cu creația populară. Pentru crearea textului în perioada Revoluției din 1848 pledează : a) menționarea *tricolorului* și b) *pandurii* care se adună. Din cîte se știe, guvernul revoluționar a decretat, la 14/26 iunie, ca steagul național să aibă trei culori : roșu, galben și albastru.³⁴) În afară de aceasta, „pentru apărarea și extinderea revoluției, s-a hotărît la 18/30 iunie organizarea unui corp de dorobanți și *panduri voluntari* sub comanda lui Gh. Magheru...“³⁵). Acestea sînt date peste care nu credem că se poate trece. Pentru aceeași perioadă pledează, în plus, și melodia care nu este decât o *variantă prescurtată a Marsiliei*. Or, o asemenea melodie nu putea fi folosită, fără opreliști, decât în timpul Revoluției. Din cele de pînă aici, se mai desprinde concluzia că, deși cântecul se află în manuscrisul unui brașovean, el a apărut în Muntenia, de unde G. Ucenescu l-a scris pe cînd se afla „student al d-lui Anton Pann“, la 1852. Cîntecul mai este important și pentru că atestă, în mod curent, circulația *Marsiliei* la noi în această perioadă. Că va fi circulat mult — fie, și pe ascuns — ne-o mai dovedește faptul că un marș școlăresc, publicat de Anton Pann în *Spiritul Amozului sau Cîntătorul Dorului*, ediția din 1852, începe absolut la fel ca *Marsilia*.³⁶) Se știa despre acest cântec revoluționar francez încă pe la 1840, cînd Cezar Bolliac era bănuț că „ar fi întocmit o *Marsilie* în versuri și cu-

vînte turburătoare“³⁷) dar nu exista dovada certă că s-ar fi cîntat melodia, deși prezența în Principate a refugiaților politici francezi lasă să presupunem că s-ar fi cîntat încă pe la începutul secolului, sau cel puțin pe timpul Revoluției din 1821 și după aceea.

Desfășurarea Revoluției a avut numeroase momente dramatice în care poporul, ridicat la luptă pentru libertate și dărîmarea orînduirii feudale, a dat dovadă de eroism, mergînd pînă la sacrificiu. Fiecare dintre aceste momente a făcut să apară versuri vibrante, care cereau unire și îndemnau la luptă. Cu prilejul zilei de 11 iunie, cînd s-a dezlănțuit Revoluția la București, poetul D. Bolintineanu scrie versuri pline de dinamism, în care îndeamnă masele la luptă :

*Nobili fii ai României
Pînă cînd să suspinați ?
Iată ziua libertății,
Către arme alergați. . . . .*³⁸)

Versurile cele mai revoluționare au fost scrise însă la sfîrșitul aceleiași luni iunie, și au fost impuse de unul dintre evenimentele dramatice. Se știe că, pe 19 iunie, poporul — cu prețul a șapte morți și a opt răniți — a trebuit să deçoace eforturile reacțiunii de înăbușire a Revoluției, eliberînd guvernul provizoriu, pe care aceasta reușise să-l aresteze. În fruntea maselor populare s-a aflat și Ana Ipătescu, căreia C. Aricescu îi dedică o odă.³⁹) Pe ziua de 28 iunie, reacțiunea lansează zvonul că o numeroasă armată țaristă se îndrepta spre București. Alarmat, guvernul provizoriu părăsește capitala. Începîndu-se represaliile, masele populare se ridică din nou pentru apărarea drepturilor cîștigate. În cea de a doua zi fierbinte, pe 30 iunie, cînd ciocnirile ating punctul culminant, poetul I. Catina, scrie ceea ce s-a considerat ca *Marșul de la 1848* al bucu-reștenilor.

*Aideți, frați, într-o unire,
Țara noastră e-n pieire !
Aste ziduri și palate
Unde zac mii de păcate
Aideți a le dărîma !*

Prezența vie a jertfelor aduse, și fierberca continuă a maselor smulg poetului versuri electrizante :

*N-auziți în piață larmă ?
Dați năvală-n mîini cu armă !
Căci soldatul ne ajunge,
Baioneta ne străpunge,
Dați de-o vrea și el să dea !*

Fulgerile se îndreaptă împotriva tuturor, inclusiv împotriva regimului țarist care amenință libertatea cîștigată :

*Ai, Române, de vorbește,
Singur legi ție-ți croiește.*

Voi, ciocoi, să stați afară,
Tu, muscal, să ieși din țară
Căci poporul așa vrea !

Textul se publică în apropiatul număr al gazetei *Pruncul român* ⁴⁰⁾

I. Buteanu

MARȘUL DE LA 1848

Aideți, frați, într-o unire,
Țara noastră e-n pieire !
Aste ziduri și palate
Unde zac mii de păcate,
Aideți a le dărîma !
Aideți a le dărîma !

N-auziți în piață larmă ?
Dați năvală-n mîini cu armă !
Căci soldatul ne ajunge,
Baioneta ne străpunge.
Dați, de-o vrea și el să dea ! (bis)

Destul fiarele ne stringe
Și robia-n vatră plînge !
Inima mi se-mpetrește.
Fierea mi se amărește.
Morți mai bine-ar fi să fim ! (bis)

Însă patria ne cere.
Printr-un suflet de durere,
Decît viață-ndelungată
Sub robia rușinată,
Cu-arma-n mîină să perim (bis)

Fraților, să n-aveți milă !
Dați în cei ce vă fac silă,
Vă ia plugul, arătura.
Boul chiar din bătătură,
Pare-ar fi un drept al lor ! (bis)

Dreptul lor e și al nostru,
Cîmpul lor e și al nostru,
Ș-adunarea cea obștească
Fiind casa românească,
Este casa tuturor (bis)

Ai, Române, de vorbește,
Singur legi ție-ți croiește.
Voi, ciocoi, să stați afară !
Tu, muscal, să ieși din țară !
Căci poporul așa vrea (bis)

Toba-n piață să răsune,
Tot Românul să se-adune.
Ori pe viață, ori pe moarte !
Dulce-i pentru libertate
Un mormînt a cîștiga ! (bis)

Autorul melodiei a rămas necunoscut. Melodia prezintă caracter dinamic, asemănător dinamismului versurilor. Nu știm cît de mult se va fi cîntat, dar în mod cert s-a cîntat. Textul a mai văzut lumina tiparului în anul 1859,⁴¹ deci după Unirea Principatelor. În întregul său, cîntecul se află într-un manuscris în notație psaltică,⁴²⁾ și a fost publicat, tot cu notație psaltică, la începutul secolului nostru.⁴³⁾ Exemplul dat provine din această tipăritură.

În comparație cu *Deșteaptă-te Române*, cîntecul lui Catina a circulat incomparabil mai puțin, cel puțin după înfrîngerea Revoluției. Aceasta se explică prin limbajul incendiar al versurilor, justificat la rîndu-i prin momentul cînd textul a luat naștere.

Gazetele timpului — îndeosebi cele care apăreau la București și la Brașov — conțin numeroase texte revoluționare, dar nu s-a scris pentru toate muzica, sau poate că nu au ajuns pînă la noi. Al. Flechtenmacher a scris muzica pentru cîteva dintre aceste texte, precum :

— *Sfîntă zi de libertate*, versuri de Eugen Carada ;

— *Mama lui Ștefan cel Mare*, versuri de D. Bolintineanu ;

— *Unsprezece cireșar*, versuri de P. Pascady ;

— *Apelul moldovenilor de la '48*, versuri de I. Poni ;

— *Sfînta zi de libertate*. Autorul textului necunoscut, etc.

Creația acestui muzician pe texte revoluționare și patriotice merită un studiu aparte, cu atît mai mult cu cît a arătat preferința pentru asemenea texte pînă la adînci bătrînețe. Nu tot ce a compus el s-a bucurat de circulație, la fel de mare, dar cele mai multe creații ale lui au fost agreate și cîntate de mase.

Bukarester deutsche Zeitung din anul 1849 (p. 118—119) anunță următoarele creații ale lui I. A. Wachmann : *Amurat, Salutare armatei nou organizate*, un marș pe motive românești ; *Sărbătoare în Rusia*, tablou muzical.⁴⁴⁾

Deși nu a jucat rolul mobilizator al cîntecelor revoluționare la care ne-am referit pînă acum, *Hora Ardealului* merită să ne rețină puțin atenția. Versurile — a căror primă strofă este identică cu cea a viitoarei *Hora Unirii* — au fost create de Vasile Alecsandri sub impresia puternică a ceea ce a văzut și a auzit la Adunarea națională care a avut loc la Blaj începînd din ziua de 15 mai 1848. Poetul a con-

cretizat aici dorința fierbinte a românilor de pretutindeni de a se uni într-o țară unică: România. Poezia a fost publicată la scurt timp.⁴⁵⁾

HORA ARDEALULUI

Ai să dăm mână cu mână, Măi Române măi
Cei cu inima română, Măi române măi
Să-nvîrtim hora frăției, Măi române măi
Pe pământul României. Măi române, măi

A sosit ziua dreptății, Măi Române, măi!
Sfînta zi a libertății, Măi Române, măi
Tot creștinu-nveselește, Măi Române măi
România-ntinerește. Măi Române măi

Ardelean, copil de munte, Măi Române măi
Ea-n ridică-ți acea frunte, Măi române măi
Și te-nsuflă de mîndrie, Măi Române măi
Că ești fiu de Românie. Măi române măi

Ardelean! lumea te vede, Măi Române măi
România-n noi să-ncrede, Măi Române măi
Căci de-acum Românii-n lume Măi Române măi
Va fi vrednic de-al său nume. Măi Române măi

Ura, frați, în fericire, Măi Române măi
Ura, frați, într-u unire, Măi Române măi
Să-nvîrtim hora frăției Măi Române măi
Pe pământul României! Măi Române măi

Melodia este de origină populară, adaptată de G. Ucenescu versurilor lui Alecsandri.⁴⁶⁾ Dovada primă a acestei origini ne-o face refrenul: *Măi Române, măi*, pe care l-a introdus pentru a acoperi dimensiunea frazelor melodice preexistente. Este mai mult ca sigur că adaptarea a avut loc mai tîrziu, deci nu s-a putut cînta în timpul frămîntărilor din 1848 și începutul lui 1849.⁴⁷⁾

Dintre cîntecele patriotice, în care se vorbește despre trecutul eroic al poporului român, ne oprim la *Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul* sau — după cum i se mai spune, după primul vers — *Ca un glob de aur*.

CA UN GLOB DE AUR

Ca un glob de aur luna strălucea
Și pe-o vale verde oștile dormea.
Dar pe vîrf de munte stă Mihai la masă
Și pe dalba-i mîna fruntea lui se lasă.

Stă în capul mesei, printre căpitani,
Și recheamă dulce tinerii săi ani.
Căpitani toamnă prin pahare vin
Și în sănătatea lui Mihai închin.

Dar Mihai se scoală și le mulțumește
Și luînd paharul, astfel le vorbește.
„Nu vă urez viață, căpitani mei,
Dimpotrivă, moarte iată ce vă voi!

Ce-i viața noastră în sclavie oare?
Noapte fără stele, ziua fără soare.
Cei ce rabdă jugul și-a trăi mai vor,
Merită să-l poarte, spre rușinea lor!”

Versurile aparțin lui D. Bolintineanu, poetul care s-a aplecat cu multă dragoste asupra trecutului nostru, dar autorul melodiei rămîne, deocamdată, necunoscut. Cîntecul poate fi găsit prin repertorii și manuale școlare. Exemplul nostru provine dintr-un manuscris în notație psaltică, de pe la 1883.⁴⁸⁾ Între diferitele variante există mici deosebiri, cele mai simple fiind cele care au circulat în mediile școlarești, cum este cazul și cu cea pe care o prezentăm.

Dăm o ultimă melodie, pe care o luăm dintr-un manuscris în notație psaltică, aflat în fosta bibliotecă a prof. G. Breazul.⁴⁹⁾ Ca titlu găsim scris: *Marșul românesc de la 1848*.

Nu se cunoaște autorul melodiei și nici al textului — care lipsește în manuscrisul menționat — dar pe care-l găsim la alte variante:

Astăzi, fraților români,
Ne vedem și noi stăpîni
Pe-ale noastre vechi moșii
Ce erau mai mult pustii...

Afirmarea că melodia ar fi de origină „populară” este dezisă de însăși structura acesteia.⁵⁰⁾

Am ales și prezentat, din multe cîntece revoluționare și patriotice legate de 1848, un nu-

măr de opt piese. Ne-am oprit la acestea pentru că :

— reprezintă creații care nu numai că s-au cîntat în perioada abordată — cu excepția *Horei Ardealului*, totuși — dar s-au bucurat de circulație, în unele cazuri mare, chiar pînă în vremea noastră. Au continuat să fie cîntate pentru că exprimă setea de dreptate și iubirea de țară a maselor populare, sentimente permanente ;

— prin conciziunea și accesibilitatea lor, melodiile pot servi și astăzi ca model. Aceasta dovedește că numai trăirea intensă, alături de mase, poate duce la creații care să înfrunte secolele ;

— ne dăm seama de originea variată a melodiilor care s-au cîntat în timpul Revoluției pașoptiste. Cele trei surse : populară, împrumut de la alte popoare și creații noi vor fi prezente și în *Cîntecul muncitoresc revoluționar* de mai târziu.

Dar mai mult decît toate acestea, am abordat tema Cîntecelor revoluționare și patriotice din perioada anului 1848, pentru că am dorit să cinstim aniversarea celor 125 de ani care au trecut de la această confruntare a maselor, prin reamintirea cîtorva cîntece care au însuflețit și îmbărbătat în lupta lor pe cei care au deschis larg drumul unei Români unite, libere și prospere, așa cum este cea în care trăim astăzi.

NOTE

¹) K. Marx și Fr Engels. *Despre artă și literatură*. Editura pentru literatura politică. București, 1953, p. 304—311.

²) T. T. Burada. *Almanahul muzical*. III (1877), Golder, Iași, p. 66.

³) T. T. Burada. *Cercetări asupra muzicii ostășești la Români*, în : *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*. 6 (1891) p. 69.

⁴) Id., *ibid.*

⁵) Gh. Ciobanu. *Mugur mugurel. Contribuții la istoria cîntecului popular cu conținut social-agitatoric*, în „*Revista de etnografie și folclor*“, 10 (1965), nr. 2, p. 161—170.

⁶) Nicolae Bălcescu. *Mersul revoluției în istoria Românilor*. în vol. N. Bălcescu. *Scrieri alese*. I. Editura Minerva. București, 1973, p. 196.

⁷) M. Kogălniceanu. *Opere I. Scrieri istorice*. Ediție îngrijită de A. Oțetea București (1946), p. 292.

⁸) Id., *ibid.* p. 648.

⁹) Fr. Rouschitzki. *Musique orientale. 42 chansons et danses Moldaves, Valaques, Grecs et Turcs, arrangés et dédiés à Son Excellence Monsieur de Kiseleff...* (Iași. 1834), nr. 15.

¹⁰) J. A. Wachmann. *Bouquet de mélodies valaques originales...* Vienne, chez H. F. Müller, nr. 12, și respectiv : *Les bords du Danube. Chansons et danses roumaines...* Vienne. Vessely et Büsing ci-devant H. F. Müller, V, nr. 5.

¹¹) Henri. *Airs nationaux roumains transcrits pour Piano*. Pietro Mechetti qm. Carlo, Vienne, nr. 14.

¹²) Anton Pann. *Cîntece de lume*. Transcrie din psaltică în notația modernă, cu un studiu introductiv de Gh. Ciobanu. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1955 nr. 20, 21, 5 și 43.

¹³) C. Mikuli. *48 airs nationaux roumains (en quatre suites)* Cahiers I, II, III, IV [intitulate fie-

care : *Douse airs nationaux roumains*]. Léopol, chez Gubrinovics et Schmidt, éditeurs (f. a.) ; I, nr. 5 ; II, nr. 7 ; IV, nr. 4 și respectiv 8.

¹⁴) Vezi : C. Negruzzi. *Scene pitorești din obiceiurile Moldovei : Cîntece populare a Moldovei*, în : „*Dacia literară*“. Tom. I (ianuarie—iunie 1840), Iași, p. 121—134 ; V. Alecsandri. *Poezia populară a Românilor*, în : „*Bucovina*“ (1849). Republicat în vol. V. Alecsandri. *Opere complete*. Partea a III-a. Proză. București 1876, p. 153—200 ; Cezar Bolliac. *Poezia populară*, în „*Vestitorul românesc*“. Gazetă cuprinzătoare de feluri de științe. București. 8 (1844), nr. 4 p. 29—32 ; Andrei Mureșanu, *Românul și poezia lui*, în : „*Telegrafu romanu*“ Sibiu, 1 (1853), nr. 41 (27 mai). p. 161 ; nr. 43 (30 mai), p. 165 ; nr. 43 (3 iunie), p. 169—170.

¹⁵) C. Negruzzi. *Doina III. Marșul lui Dragoș*. În : „*Foae pentru minte, inimă și literatură*“, 5 (1842), p. 100—101.

¹⁶) George Barițiu. *Cîntece populare românești*. În : „*Foae pentru minte, inimă și literatură*“, 12 (1849), nr. 11. 12 decembrie, p. 87—88. Republicat în : George Barițiu. *Articole literare*. ESPLA, 1959, p. 114—119 și 166—168 (ccl : „*Mica bibliotecă critică*“) ; vezi și : Gr. Poslușnicu. *Istoria muzicii la Români*. „*Cartea Românească*“, București, 1926, p. 43 Cristian Ghenea. *Procesul de formare a conștiinței naționale oglindit în documente muzicale*. „*Muzica*“, 18 (1968), nr. 12 p. 21—22 ; V. Netea. *Avram Iancu*. În : „*Magazin istoric*“, 6 (1972), nr. 9 (66), p. 4.

¹⁷) Biblioteca Academiei R.S. România. Ms. rom. 3497 : *Carte de cînturi cu note de psaltichie, scrise de G. Ucenescu, student al domnului Anton Pann, la 1852*, p. 189.

¹⁸) *Foae pentru minte, inimă și literatură*. Brașov, 11 (1848), p. 200

¹⁹) În articolul : *Codex moldovenesc din 1824* („*Muzica*“ 22 (1972), nr. 5 (234), p. 13—14), Octavian Lazăr Cosma, pornind de la începutul unui *Andante*, care este identic cu începutul cîntecului *Din sinul maicii mele* pe întinderea a două măsuri a 4/4, o consideră pe aceeași ca „*protomelodia*“ cîntecului *Deșteaptă-te Române*. Acest început nu este decît corespondentul melodic a ceea ce se cheamă „*versuri călătoare*“, adică o „*formulă melodică*“ identică — dar neavînd neapărat origine unică — în mai multe melodii. Prototipul unei melodii nu se poate determina însă în nici un caz, pornind de la un fragment melodic, ci de la întreg, de la conservarea pilonilor principali ai întregii melodii. Ori — după cum reunește însuși autorul studiului menționat — numai începutul este identic, în rest melodiile deosebindu-se categoric.

²⁰) Grig. Alexandrescu. *Adio*, în : „*Curierul românesc*“, București 4 (1832), p. 193—194.

²¹) M. Gr. Poslușnicu, op. cit. p. 405—406.

²²) Biblioteca Uniunii Compozitorilor din R. S. România, Fondul „*G. Breazul*“, Ms. rom. 692 (dosar nr. 40) : Ms. I. Kitzulescu. *Adunare de vreo cîteva versuri desfătătoare*, f. 26 v. — 28 r.

²³) G. Dem. Teodorescu. *Viața și activitatea lui Anton Pann*. Partea I. București, 1893, p. 61.

²⁴) *Anul 1848 în Principatele Române*. vol. III. București, 1902, p. 83, apud Paul Cornea. *Anton Pann*, Editura de literatură. București 1964, p. 23. Să se vadă și : *Bibliografia analitică a periodicelor românești*. Volumul I. 1790—1850. Partea a III-a. Editura Academiei R.S. României. București, 1967, p. 942, col.2.

²⁵) Henri. op. cit., p. 11—12 (no. 8).

²⁶) G. Breazul. *Patrium Carmen*. „*Melos*“. Culegere de studii muzicale scoase de G. Breazul I. Editura „*Scrisul Românesc*“. Craiova, 1941, p. 394—395.

²⁷) Vezi : B.A.R.S. România, Ms. rom. 3497, op. cit., p. 869.

²⁸) Const. Gh. Prichici. *Geneza melodică a baladei lui Pinteș Vițeazul*, în : „*Revista de folclor*“. București, 2 (1957), nr. 4 p. 7.

²⁹) Vezi nota nr. 9.

³⁰⁾ T. Popovici. *Regele munților*. Poem din cîntece populare românești, despre Avram Ianou, Sibiu, 1924, p. 8.

³¹⁾ Vezi : Gh. Ciobanu. *Barbu Lăutaru. Contribuții la cunoașterea vieții, activității și a repertoriului pe care l-a cîntat*, în : „Revista de folclor”. București, 3 (1958), nr. 4, p. 127—129.

³²⁾ C. Mikuli, op. cit., Caiet II, nr. 6.

³³⁾ B.A.R.S. România, Ms. rom. 3497, op. cit., p. 104. Pentru text se trimite la *Magazin de cîntări vechi și noi* tipărit la Brașov în 1863.

³⁴⁾ *Istoria României IV. Formarea și consolidarea orînduirii capitaliste (1848—1878)*. Editura Academiei R.P.R., 1964, p. 89.

³⁵⁾ Id. ibid, p. 89.

³⁶⁾ Vezi : Anton Pann. *Cîntece de lume...* op. cit., p. 305.

³⁷⁾ I. C. Fillitti. *Turburări revoluționare în Țara Românească între anii 1840—1843*, în : Anal. Acad. Rom. Seria II, Tom. XXXIV, 1911—1912 *Memoriile secțiunii istorice*. Souc. București, p. 217. Apud G. Breazul. *Patrium Carmen*, op. cit. p. 394. Pentru pătrunderea Marsiliezei la Români să se vadă și C.C. Ghenea. *Marsilieza în țara noastră*. „Muzica” 13 (1963), nr. 2, p. 19—23.

³⁸⁾ D. Bolintineanu. *Cîntec de libertate improvizat în ziua de 11 iunie*. „Poporul suveran”. 1 (1848), nr. 1 p. 4.

³⁹⁾ C. Aricescu. *Odă. La Eroina Română Anetta Ipătescu*. „Pruncul român”, 1 (1848) p. 32 ; „Amicul poporului”, 1 (1848), col. 161—166.

⁴⁰⁾ „Pruncul român”. București, 1 (1848), nr. 10 din 8 iulie. p. 40.

⁴¹⁾ Christ Joanninu. *Tilınca sau Culegere de mai multe cîntece naționale din ambele Principate. Cele mai multe noi de mai mulți poeți români și o părțică adunate și corectate de la lăutarii din țară*. Partea II-a. București. Imprimeria Iosif Romanow et Co. 1859, cîntul 39.

⁴²⁾ Ms. Goiceanu, aflat în biblioteca prof. Sebastian Barbu-Bucur. A aparținut fostului seminarist de la Argeș Ion Goiceanu, din Goicea Mică jud. Dolj, care l-a scris între 17 aprilie -17 august 1888. În transcriere liniară, melodia a mai apărut în „Muzica” 17 (1967) nr. 5 p. 27 și 18 (1968) nr. 6. planșa de la sfîrșit.

⁴³⁾ N. Severeanu. *Colecțiuni de cîntece naționale, bătrînești și călugărești, aranjate pe muzica orientală*. Broșura 1. Ediția I, Buzău. „Modernă” N. Davidescu, 1904, p. 45.

⁴⁴⁾ Vezi : *Bibliografia analitică a periodicelor românești* vol. I 1790—1850. Partea a III-a. Editura Academiei R.S. România, București 1967, p. 942, col. 2 (18957).

⁴⁵⁾ V. Alecsandri. *Hora Ardealului*, în : „Foae pentru minte, inimă și literatură”. Brașov, 11 (1848), 24 iunie, p. 192.

⁴⁶⁾ B.A.R.S. România, Ms. rom. 3497, op. cit. p. 105 și 1030

⁴⁷⁾ Muzicologul Viorel Cosma crede că „melodia ce însoțește *Hora Ardealului* datează din perioada 1848—1851 (v. *Noi date despre contribuția muzicii în momentul Unirii*. „Muzica”, 9 (1959) nr. 3, p. 26, col. 2) În sprijinul susținerii sale, aduce lipsa din manuscris a *Horei Unirii* al cărui text a fost definitivat de V. Alecsandri în 1856 („Foiletonul Zimbrului” Iași. 2 (1856), nr. 14, din 13 aprilie ; „Steaua Dunării” Iași. 2 (1856), nr 34, din 16 iunie, p. 135). Afirmația nu rezistă criticii, pentru că : a) G. Ucenescu a început să stringă tot felul de cîntece — după cum demonstrează însuși manuscrisul său — după exemplul profesorului său Anton Pann, din anul 1852, cînd vine la București pentru învățătură ; b) manuscrisul său a fost scris după anul 1863, cum dovedesc numeroasele indicații de felul : „mai departe (textul) se află în „Magazin”. Ori, publicația sa : *Magazin de cîntări vechi și noi* (Broșura întâi, Brașov. (f. ed.) a apărut în anul 1863 (vezi : *Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc*. I (1800—1891). București. Editura pentru literatură, 1968, p. 496, nr. 5912) ; c) melodia, așa cum se prezintă, este simplificată de Ucenescu pentru elevii săi — la Cîntul 52 (p. 1030) chiar se indică : „Cînt de școală” iar el a fost numit ca profesor după înapoierea de la studii ; d) pentru G. Ucenescu, *Hora Unirii* este reprezentată de această primă variantă, în care strofa de început este cea din cunoscuta *Hora Unirii*.

⁴⁸⁾ În „Foae pentru minte, inimă și literatură”. 10 (1847) p. 212, poartă titlul : *Cea din urmă noapte a lui Mihai cel Mare*.

⁴⁹⁾ Biblioteca Uniunii Compozitorilor din R. S. România. Fond „G. Breazul” Ms. rom. 4701 : „*Dorul*”. *Colecțiune de cîntece vechi românești aranjate pe muzica bisericească (psallichie), de Pană C. Brăneanu*. Ed. a II-a. Lucrarea premiată cu „Medalia de aur” la Expoziția română din anul 1906, f. 215.

⁵⁰⁾ Vezi : Prof. C. Brăiloiu și V. I. Popovici. *Coruri și cîntece pentru tineretul școlar...* București, 1943, p. 98.